

Heikki Roiko-Jokela & Esa Mangeloja

➤ Turvallisuus, identiteetti ja talous: Jalkapallohuliganismin kolme ulottuvuutta

Johdanto

Huliganismin pitkät perinteet

Jalkapallo on globaali sosiaalinen ilmiö, joka kokoaa yhteen suuria yleisömääriä ja rakentaa vahvoja tunnesiteitä kannattajissa. Fanikulttuuri rakentuu usein yhteisöllisyydelle ja sosiaaliselle pääomalle, mutta toisinaan se saa äärimmäisiä muotoja, kuten väkivaltaisen jalkapallohuliganismin. Vaikka suurin osa faneista ei osallistu väkivaltaisuuksiin, huliganismi vaikuttaa ottelutapahtumien turvallisuuteen, kokemuksellisuuteen ja urheilun yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen.

Termi ”fani” juontuu sanasta ”fanatic” ja sen taustalla olevasta latinan sanasta ”fanaticus”, joka viittasi uskonnolliseen hurmukseen.¹ Nykyisessä kontekstissaan fanikulttuuri ilmentää yhteenkuuluvuuden tunnetta, ritualisoitua käyttäytymistä

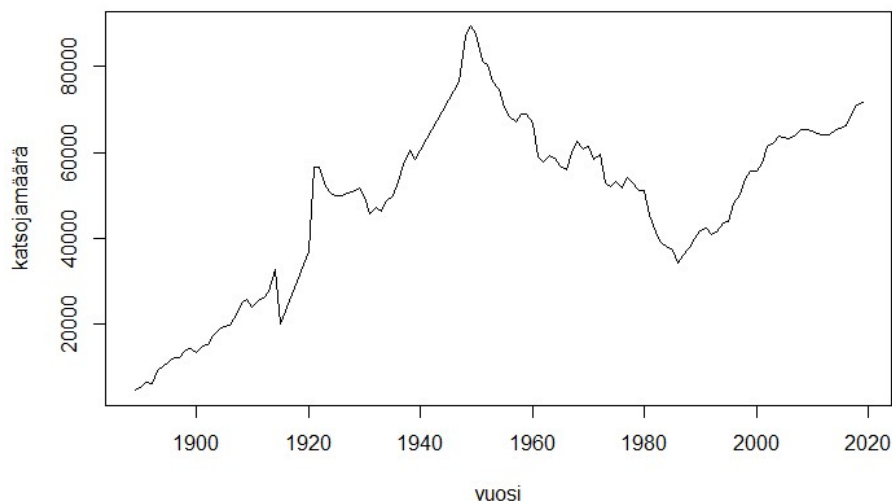
ja ryhmäidentiteettiä. Nämä elementit ovat myös huliganismin taustalla vaikuttavia tekijöitä.²

Huliganismilla on pitkät perinteet urheilun kontekstissa. Erityisesti Englannin sarjapeleissä 1960-luvulla alkanut huliganismi sai paljon mediahuomiota ja sitä kutsuttiin termillä ”Englannin tauti”. Ilmiön huippu ajoittui 1960-luvulta 1980-luvun puoliväliin. Erityisen merkittävä tapaus oli Heyselin stadionin tragedia vuonna 1985.³ Vaikka huliganismin muodot ovat muuttuneet, se ei ilmiönä ole kadonnut.

Englannin jalkapallon katsojamäärät laskivat jyrkästi 1970- ja 1980-luvuilla (Kuva 1.).⁴ Syitä tähän olivat otteluiden laadun heikkeneminen, heikkokuntoiset ja turvattomat stadionit, vaihtoehtoisten viihdemuotojen lisääntyminen ja erityisesti huliganismi. Jalkapallohuliganismi on kehittynyt suunnitelmallisemmaksi ja teknologisesti organisoidummaksi, mikä tuo uusia haasteita yksilö- ja yhteiskuntatasolla.⁵

Huliganismi yhdistyy usein nuorten, miesvaltaisten ryhmien käyttäytymiseen, jossa maskuliinisuuden ilmentäminen ja ryhmäkoheesio ovat keskeisiä. Huliganismin kulttuurinen ydin rakentuu usein kovuuden, rituaalisen väkivallan ja sukupuolittuneen kunnian ympärille. Erityisesti ”hard masculinity” on keskeinen osa väkivaltaista fanikulttuuria.⁶

Huligaanien sosiaalinen profiili on perinteisesti yhdistetty nuoriin työväenluokkaiseihin miehiin.⁷ Uudempi tutkimus kuitenkin osoittaa, että ilmiö ei ole täysin yksiselitteinen. Osallistujat voivat edustaa laajempaa sosioekonomista kirjoa. Työväenluokkayhteys ei selitä kaikkia huliganismin muotoja. Näin ollen on tärkeää nähdä huliganismi laajempana sosiaalisena ilmiönä kuin pelkkänä luokkaperustaisena käyttäytymisenä.⁸

Kuva 1. Englannin neljän ylimmän sarjatason katsojamäärien kehitys.⁹

Jalkapallohuliganismi on muuttunut vuosikymmenten aikana sekä sisällöllisesti että vaikutuksiltaan. Varhaiset selitykset ilmiölle juontuivat marxilaisesta yhteiskuntateoriasta¹⁰, mutta viime vuosikymmeninä korostuneet selitysmallit ovat keskittyneet muun muassa aggressiiviseen maskuliinisuuteen ja sosiaalisen koheesion tarpeeseen.¹¹ Selityksiä on etsitty myös taloudellisista olosuhteista, individualismin lisääntymisestä ja auktoriteettien kunnioituksen vähenemisestä.¹² Samalla huliganismi ilmenee yhä suunnitelmallisempänä ja teknologisesti organisoituneena toimintana, mikä tuo siihen uusia turvallisuussuhkia yksilö- ja yhteiskuntatasolla¹³.

Katsaus jalkapallohuliganismin tutkimukseen: Keskeisiä näkökulmia ja tutkijoita

Jalkapallohuliganismi on yksi urheilun ja yhteiskunnan rajapinnassa toistuvasti esiintyvistä ilmiöistä. Se on herättänyt kiinnostusta yhteiskuntatieteilijöiden, historioitsijoiden, sosiologien ja oikeustieteilijöiden keskuudessa. Ilmiö on monitahoinen ja siihen liittyy väkivaltaisia käyttäytymismalleja ja laajempia sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia jännitteitä. Jalkapallohuliganismia ei voi pitää pelkästään irrationaalisenä väkivaltana, vaan se kytkeytyy tiiviisti yhteiskunnallisiin rakenteisiin, identiteettipoliittikkaan ja kollektiiviseen käyttäytymiseen.

Eric Dunning on yksi jalkapallohuliganismin tutkimuksen keskeisimmistä vaikuttajista. Hänen teoksensa *Towards a Sociological Understanding of Football Hooliganism as a World Phenomenon* (2001) hyödyntää Norbert Eliasın kehittämää figuratiivisen sosiologian lähestymistapaa. Dunning näkee huliganismin pitkän aikavälin sivilisaatioprosessin osana, jossa yhteiskunnallinen kontrolli, valtasuhteet ja maskuliinisuuden kulttuuriset muodot muovaavat väkivaltaista käyttäytymistä. Huliganismi ei ole irrationaalinen, vaan tiettyjen sosiaalisten ehtojen tuottama ja historiallisesti rakentunut ilmiö. Dunningin työ on toiminut teoreettisena perustana monelle myöhemmälle tutkimukselle.

Ramón Spaaijin teoksessa *Understanding Football Hooliganism* (2006) esitellään laajempi empiirinen näkökulma jalkapallohuliganismiin. Tutkimuksessa vertaillaan huliganismin muotoja kuuden Länsi-Euroopan maan kontekstissa. Spaaij osoittaa, että huliganismi ei ole universaali tai homogeeninen ilmiö, vaan se saa erilaisia muotoja eri kulttuurisissa, poliittisissa ja taloudellisissa ympäristöissä. Hän kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten paikallinen fanikulttuuri, sosiaalinen epätasa-arvo ja viranomaistoiminta vaikuttavat väkivaltaisen käyttäytymisen

esiintymiseen. Spaaijin tutkimus laajentaa teoreettista ymmärrystä konkretiaan ja tarjoaa vertailupohjaa myös kansainväliselle politiikalle ja urheilujärjestöille.

Patrick Murphy ja Ivan Waddington (2019) ovat laajentaneet huliganismin tutkimusta eurooppalaisista konteksteista globaalille tasolle. Teoksessaan *Fighting Fans: Football Hooliganism as a World Phenomenon* he tarkastelevat huliganismia muun muassa Latinalaisessa Amerikassa ja Aasiassa. Vaikka huliganismi on levinnyt laajasti Eurooppaan, sen muodot ja hallintakäytännöt vaihtelevat merkittävästi kansallisten kontekstien mukaan. Heidän analyysinsä osoittaa, että huliganismi ei ole vain länsimainen ongelma, vaan siihen liittyy maailmanlaajuisia ilmiöitä, kuten kaupungistumisen, eriarvoisuuden ja poliittisen epäluottamuksen kasvu. Tutkimus on merkittävä siksi, että se purkaa eurooppakeskeisiä tulkintamalleja ja tuo esiin globaalien näkökulman väkivaltaisen fanikäyttäytymisen syihin ja seurauksiin.

Oikeustieteellinen ja yhteiskuntapoliittinen näkökulma jalkapallohuliganismiin on saanut erityistä painoarvoa Anastasia Tsoukalan tutkimuksissa. Teoksissaan *Football Hooliganism in Europe: Security and Civil Liberties in the Balance* (2009) ja *Legal Responses to Football Hooliganism in Europe* (2016), Tsoukala tarkastelee, miten valtiot ovat reagoineet huliganismiin turvallisuuspolitiikan ja rikosoikeuden keinoin. Hän esittää kriittisen näkemyksen siitä, miten poliittiset toimenpiteet – kuten kasvnut valvonta, porttikiellot ja kollektiiviset rangaistukset – voivat uhata kansalaisvapauksia. Tsoukalan tutkimukset ovat keskeisiä huliganismin hallinnan ja fanien oikeusturvan välisten jännitteiden ymmärtämisessä.

Franklin Foerin *How Soccer Explains the World* (2004) ei ole perinteinen akateeminen tutkimus, mutta se on merkittävä kulttuurianalyysi jalkapallon roolista globalisaatiossa. Foer tarkastelee huliganismia osana laajempia yhteiskunnallisia risti-

riitoja, kuten etnisiä ja uskonnollisia jakolinjoja, taloudellista syrjäytymistä ja identiteettipolitiikkaa. Teos on auttanut avaamaan akateemista keskustelua yleisölle ja liittämään huliganismin osaksi globalisaatiota käsittelevää tutkimusta.

Huliganismin transnationaalista luonnetta on painotettu viime vuosien tutkimuksissa. Esimerkiksi Ramón Spaaijin artikkeli *Football Hooliganism as a Transnational Phenomenon* (2012) tarkastelee ilmiön leviämistä yli kansallisvaltioiden rajojen. Tutkimuksessa korostetaan, kuinka digitalisaatio, faniverkostot ja matkustaminen tekevät huliganismista entistä liikkuvamman ja monimuotoisemman ilmiön. Lähestymistapa haastaa perinteiset, kansalliseen kulttuuriin sidotut selitysmallit ja tuo esiin globalisaation kaksiteräisen vaikutuksen: Yhtäältä yhtenäistävän, toisaalta jännitteitä synnyttävän.

Jalkapallohuliganismin tutkimus on kehittynyt viimeisten kahden vuosikymmenen aikana merkittävästi. Eric Dunnin teoreettinen perusta, Ramón Spaaijin empiiriset havainnot, Anastasia Tsoukalan oikeudelliset analyysit ja Franklin Foerin kulttuurinen tulkinta muodostavat kokonaisuuden, joka tuo esiin huliganismin monitahoisuuden. Tutkimuksissa yhdistyvät rakenteelliset ja yksilötason selitykset, paikalliset kontekstit ja globaalit kehityskulut. Kirjallisuuskatsaus osoittaa, että huliganismi ei ole irrallinen käyttäytymishäiriö, vaan yhteiskunnallinen ilmiö, joka vaatii monitieteistä tarkastelua ja jatkuvaa kriittistä tutkimusta. Edellä esiteltyt tutkijat ja heidän tutkimuksensa ovat vaikuttaneet huliganismia koskevan tieteellisen ymmärryksen muodostumiseen 2000-luvulla. Näitä tutkimuksia on käytetty tämän artikkelin tausta-aineistona.

Tutkimuskysymykset ja teoreettinen viitekehys

Tässä artikkelissa tarkastellaan jalkapallohuliganismia kolmen

ulottuvuuden kautta: turvallisuus, identiteetti ja talous. Tutkimuskysymyksenämme on, miten huliganismi ilmenee, miten se on muuttunut ja millaisia riskejä se aiheuttaa näistä näkökulmista katsoen.

Pääkysymystä täsmentävät seuraavat alakysymykset:

- Miten huliganismin tavoitteet ja merkitykset ovat muuttuneet eri ajankohtina?
- Miten faniryhmien toiminta on organisoitunut ja muuttunut teknologian ja globalisaation myötä?
- Miten huliganismi vaikuttaa urheilutapahtumien turvallisuuteen ja tavallisten fanien kokemuksiin?
- Millaisia taloudellisia seurauksia huliganismilla on seuroille, järjestäjille ja julkiselle sektorille?

Tutkimus hyödyntää vertailevaa tapausanalyysia, jossa tarkastellaan kolmea esimerkkitapausta: Heyselin stadionin tapahtumia vuonna 1985 ja EM- ja MM-kisojen (2016, 2018) yhteydessä esiintynyttä huliganismia. Näitä analysoidaan Alasuutarin nelikenttäanalyysin¹⁴, Connellin hegemonisen maskuliinisuuden teorian¹⁵ ja Lefebvren julkisen tilan käsitteen kautta¹⁶. Tapausvalinnat perustuvat niiden tutkimuskirjallisuudessa mainittuun esimerkillisyyteen huliganismin ilmentymänä ja mahdollistavat ajallisen kehityskaaren tarkastelun. Lisäksi ne havainnollistavat, kuinka huliganismin riskit kohdistuvat yhä useammin sivullisiin sekä lisääntyvään määrään yhteiskunnallisia resursseja – niin turvallisuusvalvonnassa kuin julkisessa keskustelussa.

Tavoitteena on tuottaa kokonaisvaltainen, poikkitieteellinen tulkinta jalkapallohuliganismin merkityksistä, muutosprosesseista ja seurauksista sekä tarjota näkökulmia ilmiön hallintaan ja ehkäisyyn yhteiskunnallisella tasolla.

Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, miten huliganismi on muuttanut muotoaan reaktiivisesta stadionkäyttäytymisestä strategisesti koordinoituksi väkivallaksi, jota tukevat teknologinen kehitys ja kansainväliset verkostot. Samalla tarkastellaan huliganismin vaikutuksia urheilun taloudelliseen ekosysteemiin, julkisen tilan hallintaan ja tavallisten fanien toimintaympäristöön.

Ilmiötä lähestytään monitieteisesti yhdistämällä historiallinen kontekstualisointi, taloudellisten vaikutusten arviointi sekä sosiologinen näkökulma ryhmädynamiikkaan ja maskuliinisuuden rakentumiseen.¹⁷ Tavoitteena on osoittaa, että huliganismi ei ole irrallinen poikkeus urheilun historiassa, vaan osa laajempaa yhteiskunnallista ja kulttuurista kehitystä, johon liittyvät kysymykset väkivallasta, vallasta ja yhteisöllisyydestä julkisessa tilassa.

Artikkelissa tarkastellaan myös huliganismin taloudellisia vaikutuksia viitaten muun muassa Jewellin, Simmonsien ja Szymanskin (2014) empiirisiin tutkimuksiin, jotka osoittavat huliganismin yhteydet joukkueiden tuloskehitykseen ja katsojalukuun.

Turvallisuuskäsitelmästä huliganismi näyttää yhä kompleksisempänä uhkana. Se ei ainoastaan vaaranna ottelutapahtumien välitöntä fyysistä turvallisuutta, vaan sen heijastusvaikutukset ulottuvat laajemmin yhteiskuntaan, esimerkiksi poliisitoiminnan kuormittumisen, julkisten tilojen turvattuuden kokemusten ja urheilun oikeudenmukaisuuden horjumisen kautta. Huliganismi voi horjuttaa urheilun yleisölle viestimää reilun pelin ja avoimen osallistumisen ideaalia, erityisesti silloin, kun se rajoittaa tiettyjen yleisöryhmien osallistumista. Globalisoituneen huliganismin taustalla vaikuttavat paitsi kulttuuriset myös rakenteelliset ja digitaaliset järjestelmät, jotka edellyttävät poikkitieteellistä analyysia ja ennakointia.

Artikkeli kontribuoi keskusteluun tarjoamalla yhdistetyn historiallisen, sosiologisen ja taloustieteellisen näkökulman huliganismiin. Samalla se pyrkii osoittamaan, että ilmiön ymmärtäminen vaatii ajallista ja yhteiskunnallista kontekstualisointia, jotta sen torjunta ja hallinta voivat perustua kestäviin ratkaisuihin urheilun, turvallisuuden ja talouden kannalta.

Menetelmä, aineisto ja rakenne

Tutkimuksen lähestymistapa on laadullinen ja vertaileva. Se nojaa tapausanalyysiin ja aineistolähtöiseen tarkasteluun, jossa jäsennetään tutkimuskohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Aineistona on käytetty Heysel-stadionin tragediaa analysoivaa tutkimuskirjallisuutta, uutisartikkeleita ja raportteja vuosilta 1985–2025. Nämä on kerätty kansainvälisistä ja kansallisista sanoma- ja verkkojulkaisuista, UEFA:n turvallisuusraporteista sekä viranomaislähteistä. Artikkelit edustavat aikalaiskuvauksia, raportin luonteisia selvityksiä, muistitietoutta ja myöhempiä arvioita tapahtumista. Uutisartikkeleiden määrä ei ole suuri, noin 30, koska uutiset toistavat itseään ja niissä lainataan toisten lehtien kirjoituksia ja arvioita (lähdeluettelossa ovat artikkelissa käytetyt verkkouutiset ja sanomalehtiartikkelit, sekä liitteessä 1 löytyy kuvaus ja analyysi niiden sisällöstä).

Akateemisessa tutkimuksessa Heysel on nähty paitsi jalkapalloväkivallan äärimmäisenä ilmentymänä myös kollektiivisen käyttäytymisen, median vallankäytön ja institutionaalisten epäonnistumisten tarkastelukohtena.

Yksi varhaisimmista systemaattisista akateemisista tutkimuksista on Jerry M. Lewisin artikkeli *A value-added analysis of the Heysel Stadium soccer riot* (1989). Lewis käyttää analyysisään Neil Smelserin kollektiivisen käyttäytymisen teoriaa, joka

jäsentää joukkojen toimintaa kuuden vaiheittaisen prosessin kautta. Tapahtumat analysoidaan tarkasti aikajanalla, ja erityisesti huomio kiinnitetään siihen, miten jännitteet kasautuivat ja lopulta laukesivat. Lewisin tutkimus tarjoaa selkeän teoreettisen viitekehyksen tapahtumien ymmärtämiseen, irrottamalla tragedian pelkästä ”barbaarisuuden” tai ”alkukantaisuuden” selitysmallista. Lewis osoittaa, että huliganismi voi syntyä monien samanaikaisten sosiaalisten ja rakenteellisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta.

Toinen merkittävä tutkimusalue liittyy massamedian rooliin tapahtumien tulkinnassa. Jo vuonna 1986 julkaistiin analyysi otsikolla *Themes in Mass Media Responses to the Heysel Stadium Riot*, jossa tarkastellaan miten brittiläinen ja yhdysvaltalainen media kehystivät tragediaa artikkeleissaan. Tutkimus osoittaa, kuinka lehdistö rakensi tarinallisia rooleja – sankareita, syyllisiä ja uhreja – ja miten erityisesti englantilaisia faneja demonisoitiin. Median narratiivit vaikuttivat olennaisesti yleiseen käsitykseen tapahtumista ja loivat perustan hallituksen ja UEFA:n vastatoimille, kuten englantilaisseurojen porttikiellolle Euroopan kilpailuista. Tutkimus korostaa median kykyä ohjata kollektiivista moraalista tuomiota ja peräänkuuluttaa vastuunjakoa kriisin jälkeen.

David Gouldin ja John Williamsin artikkelista *After Heysel: How Italy lost the football ‘peace’* (2011) löytyy vertaileva näkökulma tragediaan. Artikkeli julkaistiin lehdessä *Soccer & Society*. Artikkelissa verrataan Heyselin tapahtumia Hillsborough’n tragediaan (1989) ja tarkastellaan miten Italia ja Englanti reagoivat eri tavoin kyseisiin kriiseihin. Italia pyrki vahvistamaan poliisivalvontaa ja stadionjärjestelyjä Heyselin tapahtuman jälkeen, mutta väkivaltaisuuDET eivät silti täysin ehtyneet. Toisin kuin Hillsborough’n tapauksessa, jossa Englannissa käynnistettiin pitkä oikeusprosessien sarja ja julkinen anteeksipyyntö, Heyselissä kollektiivinen syyllisyys painettiin nopeasti taka-alalle.

Artikkeli osoittaa kuinka kansalliset erot vaikuttavat siihen, miten urheilukriisejä käsitellään julkisesti ja institutionaalisesti.

Heyselin yhteydessä on käsitelty myös psykologian ja kulttuurimuistin teemoja. Tutkimus *Interwoven Tragedies: Hillsborough, Heysel and denial* (2015) tuo yhteen molemmat suuronnettomuudet ja tarkastelee erityisesti kieltämisen ja syyllisyyden kulttuuria. Tutkimuksessa osoitetaan, miten molempia tragedioita seurasi pitkä vaihe, jossa vastuun ottamista välteltiin. Uhrien läheiset joutuivat odottamaan oikeudenmukaista käsitteilyä vuosikymmeniä. Heyselin tapauksessa kollektiivinen trauma jäi pitkälti käsittelemättä, mikä heijastuu edelleen brittiläisessä fanikulttuurissa ja median välittämässä kollektiivisessa muistissa. Tutkimus avaa syvällisesti sen, miten urheiluun liittyvät katastrofit muokkaavat kansallista identiteettiä, oikeustajua ja urheiluun liittyvää politiikkaa.

Heyselin tragediaa käsittelevät tieteelliset tutkimukset muodostavat monitieteisen ja moniäänisen kokonaisuuden. Ne valtavat tapahtuman eri puolia yksilö- ja ryhmätason käyttäytymisestä mediarepresentaatioihin, lainsäädännön muutoksiin ja kollektiiviseen muistiin. Näiden tutkimusten avulla Heyselin tragediaa voidaan tarkastella paitsi surullisena historiallisena tapahtumana myös esimerkkinä siitä miten väkivalta, vastuu, politiikka ja kulttuuri kietoutuvat yhteen urheilun kontekstissa.

Jalkapallon arvoturnaukset, kuten UEFA Euro 2016 ja FIFA World Cup 2018, eivät ole vain kansainvälisiä urheilujuhlia. Ne ovat myös yhteiskunnallisia ilmiöitä joissa kulminoituu poliittisia, kulttuurisia ja sosiaalisia jännitteitä. Näissä tapahtumissa korostuvat usein myös fanien käyttäytymisen äärimuodot, erityisesti väkivaltaisuus ja huliganismi. Euroopan mestaruuskilpailuista Ranskassa 2016 ja maailmanmestaruuskisoista Venäjällä 2018 on julkaistu tieteellisiä tutkimuksia, joissa tarkastellaan huliganismia sosiaalipsykologisena, poliittisena tai kulttuurisena ilmiönä.

Vendula Divišován artikkeli *Euro 2016 and its security legacy for football supporters: a conceptual blurring of hooligans and terrorists* (2019) analysoi, kuinka huligaanit ja terroristit esitettiin viranomaisdiskursseissa rinnastettavina turvallisuusuhkina. Divišován mukaan turvallisuuteen sisältyi käsitteellinen hämmärtyminen, jossa fanaattisuus ja uhka ulkoisesta väkivallasta muuttuivat perusteluksi laajalle poliisivalvonnalle. Tutkimus tuo esiin, kuinka huliganismia voidaan käyttää retorisenä välineenä, joka oikeuttaa rajoituksia fanien perusoikeuksiin.

RAND-yhtiön raportissa *Violent and Antisocial Behaviour at Football Events* (Taylor et al., 2018) tarkastellaan väkivaltaisen käyttäytymisen ilmenemistä urheilutapahtumissa ja analysoidaan erityisesti Euro 2016 -turnauksen aikana esiintyneitä välikohtauksia. Raportissa sovelletaan sosiaalipsykologisia ryhmäkäyttäytymisen teorioita, kuten Clifford Stottin kehittämiä malleja. Niiden mukaan poliisin ja faniryhmien välinen vuoro-vaikutus voi joko eskaloida tai ehkäistä väkivaltaa.

Clifford Stott tarkastelee erillisessä tutkimuksessaan (2016) erityisesti Marseille'n tapahtumia, joissa englantilais- ja venäläisfanien välinen väkivalta nousi kansainvälisiin otsikoihin. Hänen analyysinsä mukaan väkivallan puhkeaminen liittyi pitkälti jännittyneeseen suhteeseen paikallisen poliisin ja fanien välillä sekä kansallisten identiteettien yhteentörmäykseen. Stott osoittaa, että huliganismi ei ole irrationaalinen purkaus, vaan sosiaalisesti rakentuva prosessi.

FIFA:n MM-kisat Venäjällä 2018 herättivät laajaa kansainvälistä huomiota jo ennen turnauksen alkua osittain maan aieman huligaanin historian vuoksi. S&P Global julkaisi turnauksen alla kattavan turvallisuusanalyysin, jossa arvioitiin riskejä huliganismin, ääriliikkeiden ja poliittisten levottomuuksien osalta. Raportissa korostettiin Venäjän viranomaisten ennaltaehkäisevää strategiaa, joka nojasi voimakkaaseen valvontaan, rangaistuksiin ja pelotteeseen.

Far-Right Fan Culture in Russia: The Politicisation of Football Hooligans on Russian Social Media (2018) on sosiologisesti kiinnostava tutkimus. Siinä analysoidaan venäläisten jalkapallofanien yhteyttä äärioikeistoon ja poliittiseen aktivismiin ennen MM-turnausta. Tutkimuksessa korostetaan, että osa venäläisistä huligaaneista oli osa nationalistista liikehdintää, jota valtio toisaalta hillitsi ja toisaalta hyödynsi symbolisesti osana ”voimakasta Venäjää” korostavaa narratiivia.

Evolution and Human Behavior -lehdessä julkaistussa artikkelissa *Social bonding and hooligan aggression* (2018) yhteiskuntatieteellinen näkökulma yhdistyy psykologiseen tulkintaa. Artikkelissa verrattiin ryhmäidentiteetin vaikutusta väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Havaintona oli, että fanikulttuuri voi synnyttää sekä myönteistä yhteenkuuluvuutta että aggressiivista käytöstä. Väkivalta ei ollut satunnaista. Se kohdistui ulkoryhmiin ja tapahtui erityisesti tilanteissa, joissa ryhmän koheesio oli vahva ja ulkopuolinen uhka läsnä.

Huliganismi jalkapallon arvoturnauksissa on monisyinen ilmiö, jota ei voi pelkistää väkivaltaisten yksilöiden ongelmaksi tai yksittäisiksi kontrollin puutteiksi. Euro 2016 ja MM 2018 -turnaukset osoittavat, kuinka huliganismi liittyy laajempiin poliittisiin ja kulttuurisiin prosesseihin: turvallisuuspolitiikkaan, kansalliseen identiteettiin, median rakentamiin uhkakuvasoihin ja ryhmäpsykologiaan. Tutkimuksissa korostuu se, että huliganismi ei synny tyhjiössä. Se on sosiaalinen ja poliittinen ilmiö, jonka torjuminen vaatii ymmärrystä niin yksilöpsykologiasta kuin yhteiskuntarakenteista.

Tämän artikkelin analyysissä sovelletaan Alasuutarin (1999) nelikenttämallia, jossa tutkimuskirjallisuuden, uutisartikkelien ja raporttien tapauksista tunnistetaan huliganismin päämäärät, keinot, ongelmat ja niiden ilmenemismuodot. Malli toimii vertailevan analyysin rakenteellisena välineenä. Ta-

pausanalyysien avulla jäsennetään huliganismin ajallista muutosta ja rakenteellisia jatkuvuuksia.

Nelikenttä muodostuu seuraavasti:

Huliganismin päämäärä	Huliganismin ongelma
Huliganismin keinot	Huliganismin ongelman ilmenemismuodot

Analysoimalla case-tapauksista muodostettuja nelikenttiä laaditaan kuvaa jalkapallohuliganismista: sen sisällöstä, muutoksista ja muuttumattomuudesta.¹⁸ Aineistot analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla. Erityistä huomiota kiinnitettiin siihen, miten huliganismi kuvattiin eri aikoina ja eri maissa, millaisia toimijoita siihen liitettiin ja miten turvallisuusdiskurssi muuntui ajassa. Lähdekritiikki on otettu huomioon erityisesti digitaalisissa medioissa toistuvien sisältöjen ja mahdollisen sensaatiohakuisuuden osalta.

Artikkelin alussa luodaan tutkimuskirjallisuuteen sekä uutisiin ja sanomalehtiin pohjautuen tiivis tapausanalyysikatsaus Heysel-stadionin tapahtumista sekä arvoturnauksiin vuosina 2016 ja 2018. Tämän jälkeen suoritetaan vertaileva tapausanalyysi (Alasuuria mukailen), arvioidaan huliganismin taloudellisia vaikutuksia, fanien toimintaympäristöä sekä yleistetään päätelmiä ja tuodaan esiin tulevaisuuden näkymiä.

Tapausanalyysi I: Heysel-stadion 1985¹⁹

Heyselin stadionin tapahtumat 29. toukokuuta 1985 ovat muodostuneet jalkapallohuliganismin synkäksi symboliksi. Ne osoittavat, kuinka faniväkivalta voi kytkeytyä puutteellisiin turvajärjestelyihin ja kulttuurisiin jännitteisiin. Heyselin tapaus tapahtui kontekstissa, jossa englantilainen jalkapallo-

kulttuuri oli jo pitkään yhdistetty voimakkaaseen luokkasi-donnaisuuteen, stadionien turvattuuteen ja laiminlyötyihin turvajärjestelyihin²⁰.

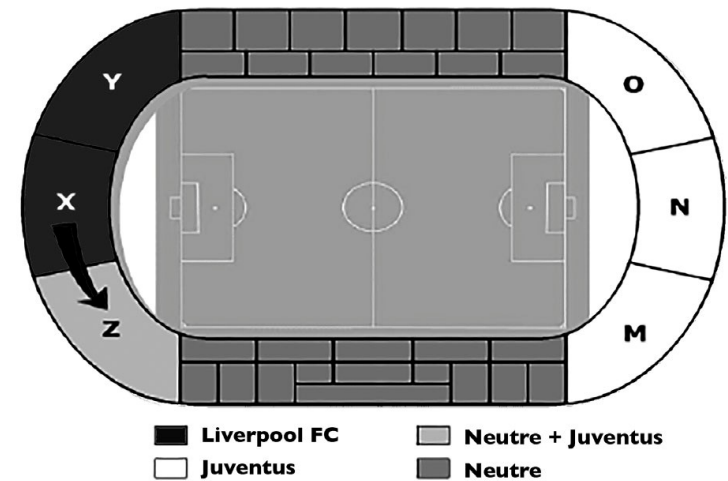
Euroopan Cupin finaali Juventus–Liverpool keräsi Brysseliin noin 60 000 katsojaa, joista huomattava osa oli matkustanut ulkomailta. Stadionin fyysiset puitteet ja katsomolohkojako loivat olosuhteet tragedialle. Euroopan Cupin finaalissa Liverpoolin ja Juventusin kannattajat joutuivat fyysisesti liian lähelle toisiaan virheellisesti toteutetun katsomolohkojaon vuoksi.

Kiihtyneet joukkotunteet, alkoholin käyttö ja jännitteinen kansallisuusasetelma italialaisten ja englantilaisten välillä purkautuivat väkivaltaisesti. Liverpoolin kannattajien rynnäkö Juventus-fanien suuntaan johti joukkopaniikkiin, jossa 39 ihmistä kuoli ja yli 600 loukkaantui. Median ja poliittisen keskustelun fokuksessa olivat heti tapahtuman jälkeen sekä yksittäisten huligaanien toiminta että järjestäjien vastuu. Turvallisuusanalyysin näkökulmasta stadionin infrastruktuuri, puutteellinen valvonta ja virheellinen lipunmyynti muodostivat systeemisen riskin.²¹

Erityisesti sektori Z:n lipunmyynti mahdollisti aggressiivisten kannattajaryhmien ajautumisen fyysisesti liian lähelle toisiaan. Liverpoolin fanien sijoittaminen viereisiin lohkoihin Juventusin kannattajien kanssa oli vakava virhearvio, joka indikoi puutteellista turvallisuusosaamista. Tämä tilanne alleviivaa organisatoristen rakenteiden, kuten turvatoimien ja riskienhallinnan, tärkeyttä suurissa urheilutapahtumissa.

Eräs selitys nimenomaisesti Heysel-stadionin tragedialle oli epäonnistunut katsomolohkojen suunnittelu ja lipunmyynnin ongelmat. Kuviossa 2 on kuvattu katsomo-osa ”z”, joka oli perinteisesti myyty ”neutraaleille” katsojille. Euroopan Cupin vuoden 1985 finaalissa 5000 tämän katsomon paikkaa kuitenkin myytiin avoimessa kaupassa. Suurin osa näistä lipuista

myytiin italialaisille Juventusin kannattajille. Katsomot ”x” ja ”y” täyttyivät Liverpoolin kannattajista. Liverpoolin ja Juventusin kannattajat päätyivät aivan vierekkäisiin katsomoihin. Tämä johti aggressioiden purkaantumiseen Liverpoolin kannattajien rynnäköidessä Juventusin katsojien päälle. Osa hulihanismista selittyy järjestäjien taholta tapahtuvalla huonolla ennakoivalla valmistautumisella.

Kuva 2. Heysel-stadionin pohjapiirustus
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/Heysel_plan.png
 Kuvan oikeudet: Public domain, Wikimedia Commons.

Tapahtuman taustalla vaikuttivat monet tekijät: alkoholin käyttö, kansallistunteet, järjestäjien virheet ja jalkapallokulttuurin miesvaltainen luonne. Connellin hegemonisen maskuliinisuuden näkökulmasta tapahtumat voidaan nähdä myös väkivallan ritualisoituna purkautumisena, jossa maskuliininen kunnia ja ryhmäsitoutuminen näyttäytyivät keskeisinä.²²

Tapahtuma sai aikaan merkittäviä seurauksia: Englannin seurat suljettiin viideksi vuodeksi kansainvälisestä kilpailutoiminnasta, ja stadionturvallisuuden kehittäminen käynnistyi koko Euroopassa. Taylorin raportti (1990) ja sitä seuranneet uudistukset toivat mukanaan istumakatsomot, valvontateknologian ja viranomaisyhteistyön tiivistymisen. Tämä kehitys loi pohjan myös Englannin valioliigan kaupallistumiselle.²³

Heyselin tapaus osoittaa, että huliganismi ei ole yksittäisten toimijoiden irrationaalista käyttäytymistä, vaan monitasoinen rakenteellinen ongelma. Väkipalva ei synny tyhjiössä, vaan se kietoutuu järjestelmän suunnitteluun, sosiaalisiin jännitteisiin ja yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin.²⁴

Tapausanalyysi 2: Arvoturnaukset 2016 ja 2018²⁵

2010-luvun kansainväliset arvoturnaukset, kuten EM-kisat Ranskassa 2016 ja MM-kisat Venäjällä 2018, osoittivat huliganismin sopeutumiskyvyn uuteen sosio-tekologiseen ympäristöön. Faniväkipalva ei ollut enää pelkästään stadionin sisäistä ryhmäkäyttäytymistä, vaan se ilmeni koordinoituna, suunnitelmallisena toimintana kaupunkitilassa.

Tapauksissa huliganismin luonne oli muuttunut spontaanista ryhmäkäyttäytymisestä koordinoitumaksi ja strategisemmaksi toiminnaksi. Tämä viittaa siihen, että jalkapallohuliganismi oli sopeutunut uuteen sosio-tekologiseen ympäristöön, jossa mobiiliviestintä ja kansainvälinen liikkuminen tukivat organisoitua väkipalvaa.²⁶

Ranskan turnauksessa erityisesti englantilaisten ja venäläisten kannattajaryhmien väliset yhteenotot nousivat kansainvälisen median keskiöön. Venäläiset huligaanit saapuivat varustautuneina,

kasvojaan peittäen, valmiina konfrontaatioon. Useat tarkkailijat kuvasivat venäläisryhmien toimintaa äärimmäisen kurinalaisena ja taktisesti suunniteltuna, mikä muistutti joiltakin osin paramilitarisoitunutta toimintaa. Organisoitumisen aste viittaa siihen, että huliganismi lähestyy joiltakin osin modernin turvallisuusdiskurssin mukaan terrorismintorjunnan logiikkaa.²⁷

Toisin kuin Heyselin tapauksessa, väkipalva ei enää ollut seuraus järjestäjien virheistä, vaan osa tarkoituksellisesta strategiaa. Lefebvren tilan teorian valossa tämä tarkoittaa, että julkinen tila muuttui suunnitelluksi väkipalvan näyttämöksi, jossa identiteettiä rakennetaan väkipalvan ja vastakkainasettelun kautta.²⁸

Venäjän MM-turnauksessa 2018 tilanne saatiin hallintaan tiukan valvonnan, preventiivisten pidätysten ja valtiojohtoisen turvallisuuspolitiikan avulla. Huliganismi ei kadonnut, vaan se tukahdutettiin näkyvästä tilasta. Kontrolli oli tehokasta, mutta herätti kysymyksiä suhteesta yksilönvapautteen ja yhteiskunnalliseen tilaan.

Tapausanalyysi osoittaa, että huliganismi on muuttunut muodoltaan, mutta säilyttänyt ytimensä: väkipalvan käyttö yhteisöllisenä, poliittisena ja symbolisena toimintana. Samalla sen torjunta on siirtynyt pelkästään järjestyksenpidosta laajempiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, jotka koskevat julkisen tilan hallintaa, turvallisuuden politisoitumista ja kansainvälistä yhteistyötä.

Vertaileva analyysi²⁹ Muutokset ja jatkuvuudet 1985–2018

Heyselin vuoden 1985 tragedian ja vuosien 2016–2018 arvoturnauksissa esiintyneen huliganismin välillä voidaan havaita sekä selkeitä jatkuvuuksia että merkittäviä muutoksia. Molemmissa tapauksissa väkipalva toimii keskeisenä elementtinä,

mutta sen ilmenemismuodot, rakenteellinen kehystys ja yhteiskunnallinen konteksti muuttuivat.

Päämäärät: Huliganismi näyttäytyi 1980-luvulla pääasiassa paikallisen ryhmäidentiteetin ja katukulttuurin tuotteena. Vuoden 1985 tapahtumat liittyivät tyyppilliseen luokkaperustaiseen fanikulttuuriin. Huliganismi oli saanut osittain poliittisesti ja kansallisesti sävyttyneitä ulottuvuuksia vuoteen 2016 mennessä: väkivallalla haettiin valtaa, näkyvyyttä ja dominanssia ylitse muiden kilpailijaryhmittymien.³⁰

Keinot: Heyselin tapahtumat olivat seurausta spontaanista ja osin kaoottisesta ryhmäkäyttäytymisestä, joka yhdistyi infrastruktuurin epäonnistumisiin. Väkivalta oli puolestaan vuonna 2016 organisoitua, logistisesti valmisteltua ja teknologisesti tuettua toimintaa. Siirtymä viittaa siihen, että huliganismi ei ollut enää satunnainen lieveilmiö, vaan osa tietoisesti rakennettua toimintastrategiaa.

Ongelmat: Molemmissa tapauksissa huliganismi aiheutti vakavia turvallisuusriskejä, mutta myöhemmässä vaiheessa vaikutukset laajenivat poliittisen hallinnan ja julkisen tilan kontrollin kysymyksiksi. Viranomaistoiminnan kuormittuminen, yksilöihin kohdistuvat väkivallanteot ja yleinen turvattomuuden tunne kertovat huliganismin muuttuneesta luonteesta.

Ilmenemismuodot: Huliganismi rajoittui 1980-luvulla pääasiassa stadionien sisätiloihin ja oli helposti paikannettavaa. Se siirtyi urbaaniin kaupunkitilaan 2010-luvulla tehden siitä hajautetumpaa ja vaikeammin ennakoitavaa. Samalla muuttuneet mediarakenteet moninkertaistivat tapahtumien näkyvyyden ja vaikutuspiirin.³¹ Lefebvren näkökulmasta tämä kertoo julkisen tilan muuttuneesta luonteesta. Tilasta oli tullut myös symbolisen kamppailun väline, ei vain fyysisen yhteenoton kenttä.³²

Vertailu osoittaa, että jalkapallohuliganismi on historiallisesti jatkuva ilmiö, joka kuitenkin muuntuu kulloisenkin yh-

teiskunnallisen kontekstin ja teknologisen kehityksen mukaan. Sen torjuminen edellyttää ajantasaisia turvallisuusstrategioita, tutkimusperusteista politiikkaa ja laajempaa yhteiskunnallista ymmärrystä väkivallan dynamiikasta urheilukulttuurissa.

Lisäksi teknologinen infrastruktuuri on muuttanut huliganismin torjunnan logiikkaa. Viranomaiset toimivat pääosin 1980-luvulla paikallisesti reagoiden tapahtumiin lähinnä fyysisen valvonnan keinoin. Nykyisin käytössä on kasvojentunnistusteknologiaa, big data -analytiikkaa ja reaaliaikaista valvontaa. Vaikka valvontateknologia on kehittynyt, tutkimuksissa on viitteitä siitä, että osa faniyhteisöistä käyttää digitaalista anonymisointia ja koordinoi toimintaansa salatuilla nettialustoilla.³³

Yhteiskunnallisella tasolla voidaan nähdä muutos myös siinä, miten huliganismi vaikuttaa urheilun legitimitettiin. Aiemmin kyse oli lähinnä marginaalisesta väkivaltaisuudesta työväenluokkaisen fanikulttuurin piirissä, mutta nykyisin huliganismi haastaa koko urheilun turvallisuusdiskurssin ja sen aseman julkisena vapaa-ajan instituutioon. Tämä on johtanut uusiin lainsäädännöllisiin aloitteisiin, stadion kieltoihin ja kansainväliseen tiedusteluyhteistyöhön.³⁴

Yhtenä merkittävänä jatkuvuutena voidaan tunnistaa se, että huliganismi on pysynyt suhteellisen miesvaltaisena ilmiönä, jossa maskuliinisuuteen liittyvä väkivaltainen itsensä toteuttaminen yhdistyy kollektiiviseen kokemukseen ja ryhmäsolidarisuuteen. Aspekti on säilynyt yhteisenä piirteenä tarkastelluista aikakausista huolimatta.³⁵

Taloudelliset vaikutukset³⁶

Jalkapallohuliganismi ei ole pelkästään turvallisuus- tai kulttuurikysymys, vaan sillä on myös merkittäviä taloudellisia ulottuvuuksia. Se vaikuttaa suoraan ja epäsuorasti urheiluseu-

rojen tulovirtoihin, tapahtumajärjestelyihin, sponsorisuhteisiin ja julkisiin investointeihin. Vaikutukset näkyvät niin hetkellisinä tappioina kuin pitkäaikaisina imagohaittoina.

Englannissa huliganismi yhdistyi 1980-luvulla yleisömäärien laskuun, turvattomuuden kokemukseen ja stadionien infrastruktuurien rapistumiseen. Heyselin tapahtumat muuttivat pysyvästi englantilaisen jalkapallon itseymmärrystä ja sen kansainvälistä turvallisuusasemaa.³⁷ Tapahtumat johtivat kansainväliseen pelikieltoon, joka aiheutti merkittäviä lipputulosten menetyksiä ja ulkomaisten sponsorien vetäytymisiä. Samalla huliganismi sysäsi liikkeelle investointeja stadionturvallisuuteen, mikä myöhemmin muodosti perustan valioliigan kaupallistumiselle.³⁸

Taloudellinen vaikutus ei kuitenkaan rajoitu tulonmenetyksiin. Kuten Jewell, Simmons ja Szymanski (2014) osoittavat, huliganismi voi heikentää yleisön osallistumishalukkuutta, lisätä seurojen järjestyksenvalvontakustannuksia ja vähentää seuran houkuttelevuutta sijoittajille. Jotkut tutkijat ovat pohtineet, voiko intensiivinen – myös aggressiivinen – fanikulttuuri lisätä seuran eräänlaista uhkakuva-arvoa. Tämä tulkinta on kuitenkin kiistanalainen eikä ole vallitseva tutkimusnäkemys.³⁹

Huliganismi sai uusia taloudellisia ulottuvuuksia 2010-luvulla. Suuret kansainväliset turnaukset kuten EM- ja MM-kilpailut toimivat kaupunkien ja valtioiden taloudellisina investointeina, joiden onnistuminen riippuu pitkälti turvallisuusympäristön vakaudesta. Huliganismi vaikuttaa suoraan matkailutuloihin, majoitusasteisiin ja tapahtumien brändiin – ja sitä kautta myös tulevien tapahtumien isännyyksiin ja sijoittajiin. Negatiivinen mediahuomio voi vähentää turnauksen kokonaisarvoa kuten EM2016 tapahtumat Ranskassa osoittivat.⁴⁰

Lisäksi huliganismi ohjaa resurssien kohdentamista viranomaistoimintaan. Poliisin ja turvallisuusviranomaisten kasva-

neet kulut rasittavat julkista taloutta ja vaikuttavat myös muihin yhteiskunnallisiin turvallisuustarpeisiin. Erityisesti ongelma korostuu suurkaupungeissa, joissa suurten urheilutapahtumien yhteydessä on varauduttava laajamittaiseen järjestyksen ylläpitoon sekä siihen liittyvään teknologiseen ja henkilöstölliseen kapasiteettiin.

Huliganismin epäsuorat vaikutukset ulottuvat myös median ja urheilun kaupallisiin rakenteisiin. Negatiivinen uutisointi voi heikentää yleisön luottamusta, vaikuttaa sponsorisopimusten ehtoihin ja ohjata katsojakäyttäytymistä kohti digitaalisia vaihtoehtoja, joissa turvallisuusriskiä ei ole. Tämä puolestaan muuttaa otteluiden ansaintalogiikkaa kohti mediavälitteistä urheilukulttuuria, jossa stadionkokemus menettää osan painoarvoaan.

Lisäksi on huomioitava vakuutusmarkkinoihin kohdistuvat vaikutukset. Huliganismista johtuvat vahingot – esimerkiksi stadionin rakenteiden vauriot tai kolmannelle osapuolelle aiheutuneet henkilövahingot – nostavat vakuutusmaksuja ja vaikeuttavat tapahtumien vakuuttamista kohtuullisin ehdoin. Tämä puolestaan vaikuttaa erityisesti pienempien tapahtumien järjestämismahdollisuuksiin ja kasvattaa kynnystä ottaa taloudellista riskiä ilman vahvaa ulkopuolista rahoitusta.

Huliganismin taloudelliset vaikutukset ovat myös ajallisesti jakautuneita. Välittömien vahinkojen lisäksi syntyy pitkäaikaisia vaikutuksia brändimielikuviin, seurojen kansainvälisiin suhteisiin ja koko urheilutoimialan investointivalmiuteen. Esimerkiksi ulkomaiset sijoittajat ja sponsorit saattavat vetäytyä tai pidättäytyä yhteistyöstä, jos pelkona on kielteinen julkisuus huliganismiin liittyen. Tämä on erityisen kriittistä tilanteissa, joissa urheilua pyritään käyttämään alueellisen kehityksen tai turismin välineenä.

Kaupunkikehityksen näkökulmasta huliganismi voi myös vaikuttaa suunnitelmiin investoida uusiin stadionhankkeisiin, fanialueisiin tai infrastruktuuriin, mikäli turvallisuuskäsitteet eivät ole hallinnassa. Kunnat ja kaupungit joutuvat ottamaan huomioon myös poliittisen riskin: veronmaksajien reaktio mahdollisiin mellakointikustannuksiin tai imagohaittoihin saattaa ohjata päätöksentekoa pois suurten urheilutapahtumien tukemisesta. Jalkapallohuliganismi muodostaa huomattavan taloudellisen riskin, kattaen niin suorat kuin epäsuorat kustannukset, ja se ulottuu paikallistasolta globaaleihin rahoitus- ja brändirakenteisiin.

Keskimääräisen fanin toimintaympäristö⁴¹

Jalkapallohuliganismi vaikuttaa monin tavoin tavallisen jalkapallofanin toimintaympäristöön ja kokemukseen ottelutapahtumasta. Vaikka suurin osa katsojista ei osallistu väkivaltaan eikä samaistu huligaaneihin heidän kokemuksensa urheilutapahtumista muovautuu olennaisesti turvallisuuden, epävarmuuden ja joukkokäyttäytymisen kautta. Huliganismi ei ole marginaalinen ilmiö, vaan se ulottuu koko urheilukulttuurin arkeen ja infrastruktuuriin.

Fanit joutuvat sopeuttamaan käyttäytymistään otteluihin liittyvien turvallisuusjärjestelyiden vuoksi: tarkastuspisteet, kameravalvonta, rajoitukset lipunmyynnissä ja liikkumisessa sekä poliisin läsnäolo vaikuttavat siihen, miten otteluihin saavutaan, kuinka kauan stadionilla viivytään ja kuinka vapaasti yhteisöllistä kannatustoimintaa voidaan toteuttaa. Vaikka nämä toimet parantavat turvallisuutta ne voivat samalla etäännyttää katsojia kokemuksesta ja tuottaa eräänlaista passivoivaa kontrollia, joka heikentää fanikulttuurin autenttisuutta.⁴²

Turvallisuuteen liittyvät pelot voivat myös vaikuttaa nega-

tiivisesti katsojien halukkuuteen osallistua tapahtumiin fyysisesti. Erityisesti perheet, naiset ja iäkkäämmät katsojat saattavat vältellä otteluita, jos väkivallan tai levottomuuksien riski koetaan suureksi. Huliganismi toimii eksklusiivisena tekijänä, joka kaventaa urheilun saavutettavuutta ja vaikuttaa tapahtumien demografiseen rakenteeseen. Tämä näkyy muun muassa yleisöjen monimuotoisuuden heikentymisenä ja tasa-arvon näkökulmasta ongelmallisena ilmiönä.

Sosiaalisen median ja digitaalisten alustojen merkitys on kasvanut myös fanien turvallisuuskokemuksessa. Reaaliaikainen raportointi, huhut ja videoidut yhteenotot voivat lisätä turvattomuuden tunnetta ja luoda pelkoilmapiiriä, vaikka oma kokemus tapahtumasta olisi neutraali tai positiivinen. Toisaalta digitaalinen viestintä mahdollistaa myös fanien omaehtoisen turvallisuusviestinnän ja yhteisöllisyyden rakentamisen – esimerkiksi tiedottamalla turvallisista reiteistä ja kokoontumisista.

Myös fanien luottamus viranomaisiin ja järjestäjiin muodostuu keskeiseksi osaksi turvallisuuskokemusta. Mikäli viranomaistoiminta koetaan epäjohtonmukaiseksi tai valikoivaksi voi syntyä vastakkainasettelu, joka heikentää virallisten turvatoimien legitimitettä. Tämä saattaa johtaa siihen, että osa faneista pyrkii turvautumaan omiin sisäisiin pelisääntöihin tai fanikulttuurin sanktioihin järjestyksen ylläpitämisessä, mikä voi olla sekä mahdollisuus että riski järjestyksenpidon näkökulmasta.

Vaikka huliganismi ei kosketa kaikkia katsojia suoraan sen heijastusvaikutukset ulottuvat kaikkien urheilutapahtumiin osallistuvien arkeen. Turvallisuussuunnittelu, infrastruktuurin muotoilu, poliittiset linjaukset ja julkisen keskustelun sävy määrittelevät sen millaisena ottelukokemus koetaan. Huliganismin ehkäisy ei siten ole vain järjestyksenvalvonnan kysymys, vaan myös kulttuurinen ja sosiopoliittinen haaste, joka koskee koko jalkapalloyhteisöä.

Päätelmät ja tulevaisuuden näkymät

Artikkelissa on tarkasteltu jalkapallohuliganismia historiallis-taloustieteellisestä ja sosiologisesta näkökulmasta vertailevan tapausanalyysin keinoin. Keskeisinä tutkimuskysymyksinä olivat huliganismin ilmenemismuodot, muutokset ja vaikutukset yksilöihin, yhteisöihin ja yhteiskuntiin. Vertailemalla Heyselin vuoden 1985 tragediaa ja vuosien 2016 ja 2018 arvoturnauksia artikkeli osoittaa, että huliganismi ei ole ainoastaan menneisyyteen rajoittuva poikkeama, vaan dynaaminen ja ajassa muuntuva yhteiskunnallinen ilmiö, jolla on monimuotoisia turvallisuuteen liittyviä, kulttuurisia ja taloudellisia ulottuuksia.

Analyysin perusteella voidaan tunnistaa useita jatkuvuuksia: huliganismi liittyy edelleen maskuliiniseen ryhmäidentiteettiin, väkivallan rituaaliseen käyttöön ja jalkapallon fanikulttuuriin. Samalla on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Huliganismi sai 2010-luvulla aiempaa koordinoitumpia, teknologisesti kehittyneempiä ja kansainvälisempiä muotoja. Spontaanista stadionkäyttäytymisestä siirryttiin digitaalisesti organisoituun kaupunkitilojen väkivaltaan, mikä asettaa uusia haasteita viranomaisille ja tapahtumajärjestäjille.

Taloudellisesta näkökulmasta huliganismi aiheuttaa mittavia suoria ja välillisiä kustannuksia: lipputulosten menetyksiä, imagollisia haittoja, turvallisuusinvestointeja ja julkisen luottamuksen horjumista. Lisäksi sen vaikutukset ulottuvat myös seurojen brändiin, sponsorisuhteisiin ja turnausten houkuttelevuuteen niin kuluttajien kuin sijoittajien silmissä. Yhä tärkeämmäksi nousee myös se, miten huliganismi vaikuttaa tavallisten fanien kokemukseen ja osallistumishalukkuuteen erityisesti niissä väestöryhmissä, jotka kokevat turvallisuusuhat erityisen herkästi.

Huliganismi on ilmiö, jota ei voida ymmärtää tai hallita yksinomaan rikosoikeudellisen sääntelyn ja turvallisuusstrategioiden kautta. Sen ehkäisy edellyttää poikkitieteellistä lähestymistapaa, jossa yhdistyvät sosiologinen ymmärrys ryhmädynamiikasta, historiallisen kehityksen tuntemus ja taloudellinen analyysi. Samalla tarvitaan käytännöllisiä toimenpiteitä, jotka ulottuvat ennaltaehkäisevästä turvallisuus-suunnittelusta fanikulttuurien tukemiseen, dialogiin ja yhteisölliseen vastuunkantoon.

Tulevaisuuden näkökulmasta huliganismi tulee ymmärtää osana laajempaa yhteiskunnallista ja kulttuurista kontekstia, jossa liikutaan identiteettien, protestin, kontrollin ja julkisen tilan rajoilla. Urheilun kenttä toimii peilinä, jossa heijastuvat myös yhteiskunnan jännitteet ja muutokset. Huliganismin torjunta on ennen kaikkea poliittinen ja kulttuurinen kysymys: minkälaista fanikulttuuria haluamme tukea ja minkälaista yhteiskuntaa urheilun nimissä rakennamme?

Kestävään ratkaisuun pyrittäessä tarvitaan paitsi modernia turvallisuusteknologiaa myös tilaa osallisuudelle, avoimelle vuoropuhelulle ja sellaisille instituutioille, jotka tunnistavat urheilun roolin yhteiskunnallisen yhteenkuuluvuuden, ei vastakkainasettelun, edistäjänä. Näin voidaan siirtyä pelkkien seurausten hallinnasta kohti rakenteellista ja kulttuurista ennaltaehkäisyä, jossa väkivaltaisuuDET jäävät marginaaliin ja yhteisöllinen fanitoiminta voi kukoistaa.

Tiivistelmä

Jalkapallohuliganismi on ilmiö, joka kantaa mukanaan erilaisia tavoitteita ja merkityksiä eri historiallisina ajankohtina. Huliganismi näyttäytyi 1980-luvulla ennen kaikkea paikalliseen ryhmäidentiteettiin ja luokkaperustaiseen fanikulttuuriin liit-

tyvänä ilmiönä. Se heijasti työväenluokkaista katukulttuuria ja yhteisöllisyyden muotoja, joissa väkivalta toimi rituaalisena purkautumismuotona. Tultaessa 2010-luvulle huliganismi sai uusia merkityksiä: väkivallalla alettiin tavoitella valtaa, domianssia ja näkyvyyttä. Se sai osin poliittisia ja kansallisia sävyjä, joissa yhteenotoilla rakennettiin identiteettejä ja haettiin näkyvyyttä kilpailevien ryhmien keskuudessa.

Faniryhmien toiminta muuttui teknologian ja globalisaation myötä selvästi organisoituneemmaksi. Aiemmin huliganismi oli usein spontaania ja kaoottista stadionkäyttäytymistä, mutta 2010-luvulla se ilmeni suunniteltuna ja teknologisesti tuettuna väkivaltana julkisessa tilassa. Mobiiliviestintä, anonymisointikeinot ja kansainväliset verkostot mahdollistivat järjestäytyneitä yhteenottoja, joissa julkinen tila muuntui tietoisesti väkivallan näyttämöksi. Erityisesti arvoturnauksissa huligaanit toimivat organisoidusti ja koordinoitusti, muistuttaen toimintatavoiltaan jopa puolisoitilaallisia iskuryhmiä.

Huliganismi vaikuttaa merkittävästi urheilutapahtumien turvallisuuteen ja tavallisten fanien toimintaympäristöön. Turvallisuusjärjestelyt, kuten tarkastuspisteet, valvontateknologia ja liikkumisrajoitukset, muokkaavat fanien kokemusta ottelutapahtumista. Vaikka nämä toimet lisäävät fyysistä turvallisuutta ne voivat samalla heikentää kokemuksen aitoutta ja yhteisöllisyyttä. Turvattomuuden tunne vähentää erityisesti perheiden, naisten ja iäkkäämpien katsojien halukkuutta osallistua tapahtumiin. Huliganismi toimii näin eksklusiivisena tekijänä, joka kaventaa tapahtumien saavutettavuutta ja monimuotoisuutta.

Taloudellisella tasolla huliganismilla on laajoja seurauksia seuroille, tapahtumajärjestäjille ja julkiselle sektorille. Se johtaa suoriin tulonmenetyksiin, esimerkiksi lipputulojen ja sponsorisopimusten vähenemisen muodossa. Samalla turvallisuusinvestoinnit kuten valvontateknologiat ja järjestyksenvalvonta lisäävät kustannuksia. Julkisen sektorin osalta hu-

liganismi kuormittaa poliisia ja muita viranomaisia, nostaa vakuutusmaksuja ja saattaa heikentää halukkuutta tukea suuria urheilutapahtumia. Negatiivinen mediahuomio vaikuttaa lisäksi urheilutapahtumien imagoon, mikä heijastuu kansainväliseen kiinnostukseen, investointihalukkuuteen ja tulevien turnausten isännyyksiin.

Jalkapallohuliganismi on monitasoinen ilmiö, joka vaikuttaa syvästi turvallisuuden, identiteetin ja talouden ulottuvuuksiin niin urheilukulttuurissa kuin laajemmin yhteiskunnassa.

Tutkimuskirjallisuus

Alasuutari, Pertti. (1999). Laadullinen tutkimus. Vastapaino.

Armstrong, Gary & Hobbs, Dick. (1994). "Tackling Football Hooliganism: Towards a Strategy." *The Sociological Review*, 42(1), 3–24.

Boyle, Raymond & Haynes, Richard. (2009). *Power Play: Sport, the Media and Popular Culture*. Edinburgh University Press.

Cleland, Jamie, Doidge, Mark, Millward, Peter & Millward, Matthew. (2018). *Football, Fans and Social Capital: Exploring the Boundaries of Supporter Activism*. Routledge.

Connell, Raewyn W. (1995). *Masculinities*. Polity Press.

Divišován, Vendula (2019). Euro 2016 and its security legacy for football supporters: a conceptual blurring of hooligans and terrorists? *Soccer & Society*, 20(5), 757–769.

Dunning, Eric. (2001). *Towards a Sociological Understanding of Football Hooliganism as a World Phenomenon*. Routledge.

Dunning, Eric, Murphy, Patrick & Williams, John. (1988). *The Roots of Football Hooliganism*. Routledge.

Foer, Franklin. (2004). *How Soccer Explains the World: An Unlikely Theory of Globalization*. Harper Perennial.

Glathe, Julia & Varga, Mihai. (2018). Far-Right Fan Culture in Russia: The Politicisation of Football Hooligans on Russian Social Media. *Journal für Entwicklungspoliti*, 34 (2), 20–49.

Giulianotti, Richard. (2002). “Supporters, Followers, Fans, and Flâneurs: A Taxonomy of Spectator Identities in Football.” *Journal of Sport & Social Issues*, 26(1), 25–46.

Gouguet, Jean-Jacques & Barget, Evelyne. (2000). “The Economics of Sport and the Media.” In *Handbook on the Economics of Sport*. Edward Elgar.

Gould, David & Williams, Jean. (2011). After Heysel: How Italy lost the football ‘peace’. *Soccer & Society*, 12(5), 586–601.

Heinonen, Hannu & Godenhjelm, Paula. (2001). Hakkapeliitat Anfieldillä. Tapaustutkimus suomalaisista jalkapallofaneista MM-karsintaottelussa Englanti-Suomi Anfieldillä Liverpoolissa 24.3.2001. Jyväskylän yliopisto.

Hobbs, Dick & Lister, Stuart. (2015). “The Impact of CCTV on Public Safety: An Overview.” *Theoretical Criminology*, 19(3), 343–358.

Jewell, R. Todd, Simmons, Robert & Szymanski, Stefan. (2014). “The Effect of Hooliganism on English Football Attendance.” *Journal of Sports Economics*, 15(3), 245–263.

Lehtonen, Mikko. (1998). Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstin-tutkimuksen lähtökohtia. Vastapaino.

Lefebvre, Henri. (1991). *The Production of Space*. Blackwell.

Lewis, Jerry M. (1989). “A Value-Added Analysis of the Heysel Stadium Soccer Riot.” *Current Psychology*, 8, 15–29.

Murphy, Patrick & Waddington, Ivan. (2019). *Fighting Fans: Football Hooliganism as a World Phenomenon*. University College Press.

Pearson, Geoff. & Stott, Clifford. (2016). Football ‘Hooliganism’ in England. In F. Coalter & S. Taylor (Eds.), *Sport and Social Exclusion* (pp. 114–132). Routledge.

Pearson, Michael, van de Waal, Carine & Dunbar, Robin I. M. (2018). “Social Bonding and Hooligan Aggression: An Evolutionary Perspective.” *Evolution and Human Behavior*, 39(3), 229–235.

Rookwood, Joel & Pearson, Geoff. (2010). “The Football ‘Risk Supporter’: A Study of Football Violence and Discrimination.” *Journal of Criminological Research, Policy and Practice*, 1(1), 35–49.

S&P Global. (2018). *Russia World Cup 2018: Threat and risk assessment briefing*. [Industry Report].

Silverstone, Roger. (2007). *Media and Morality: On the Rise of the Mediapolis*. Polity.

Spaaij, Ramón. (2006). *Understanding Football Hooliganism: A Comparison of Six Western European Football Clubs*. Amsterdam University Press.

Spaaij, Ramón. (2008). Men like us, boys like them: Violence, masculinity, and collective identity in football hooliganism. *Journal of Sport & Social Issues*, 32(4), 369–392.

Spaaij, Ramón. (2011). *Understanding Football Hooliganism: A Comparison of Six Western European Football Clubs*. Amsterdam University Press.

Spaaij, Ramon. (2012). Football Hooliganism as a Transnational Phenomenon: Past and Present Analysis. *International Journal of Sport and Society*, 3(2), 45–61.

Steen, Rob. (2016). Interwoven tragedies: Hillsborough, Heysel and denial. *Sport in Society*, 19(2), 254–266.

Stott, Clifford. (2016). *The English Disease? Revisiting Crowd Psychology and Football Violence in Marseille and Belfast during Euro 2016*. Unpublished conference paper.

Szymanski, Stefan. (1999). *Playbooks and Checkbooks: An Introduc-*

tion to the Economics of Modern Sports. Princeton University Press.

Taylor, Ian. (1971). "Football Mad: A Speculative Sociology of Football Hooliganism." In

Dunning, Eric (Ed.), *The Sociology of Sport: A Selection of Readings*. London: Frank Cass.

Taylor, Lord Justice Peter. (1990). *The Taylor Report: The Hillsborough Stadium Disaster Inquiry Final Report*. HMSO.

Taylor, Erin, Currie, Paul, Fearnley, Kate & Halford, Elizabeth. (2018). *Violent and Antisocial Behaviour at Football Events: A Review of Literature and Evidence*. RAND Corporation.

Tsoukala, Anastassia. (2009). "Combating Football Crowd Violence: Transferring Responsibility." *Sport in Society*, 12(6), 772–783.

Tsoukala, Anastassia. (2009). *Football Hooliganism in Europe: Security and Civil Liberties in the Balance*. Palgrave Macmillan.

Tsoukala, Anastassia. (2016). *Legal Responses to Football Hooliganism in Europe*. Routledge.

UEFA. (2005). *UEFA Safety and Security Regulations*.

UEFA. (2021). *Football Policing and Safety Strategy 2021–2024*.

Young, Kevin. (1986). Themes in Mass Media Responses to the Heysel Stadium Riot. *International Review for the Sociology of Sport*, 21 (2–3), 253–266.

Artikkelissa käytetyt verkkoutiset ja lehtikirjoitukset

Heyselin stadionin tragedia 1985

AP News (huhtikuu 2025). *Heysel remembered: A look at the 1985 stadium disaster*. <https://apnews.com/article/heysel-40-years-anniversary-liverpool-juventus-d709dba7d360520d1f970f699b14f318> (luettu 27.6.2025)

AS (29.5.2025). *Heysel: 40 años de la mayor tragedia televisada*. <https://as.com/futbol/internacional/heysel-40-anos-de-la-mayor-tragedia-televisada-n/> (luettu 1.7.2025)

The Anfield Wrap (28.5.2015). *Heysel 30 Years: An Eyewitness Account*. <https://www.theanfieldwrap.com/2015/05/heysel-30-years-an-eyewitness-account/> (luettu 37.6.2025)

The Brussels Times (29.5.2025). *The Heysel stadium disaster, 40 years on*. <https://www.brusselstimes.com/801991/heysel-stadium-disaster-40-years-later> (luettu 27.6.2025)

Euronews (2015). *Heysel: A tragedy waiting to happen*. <https://www.euronews.com/2015/05/28/heysel-a-tragedy-waiting-to-happen> (luettu 1.7.2025)

The Guardian (27.5.2015). *Heysel stadium disaster: 'I saw the rows of bodies piled high'*. <https://www.theguardian.com/football/2015/may/27/heysel-stadium-disaster-30th-anniversary> (luettu 1.7.2025)

The Guardian (30.5.1985). *Juventus v Liverpool, 1985: analysis of a tragedy*. <https://www.theguardian.com/football/1985/may/30/newsstory.sport> (luettu 1.7.2025)

Le Monde (30.3.2024). *La Tragédie du Heysel et le fléau du hooliganisme*. https://www.lemonde.fr/culture/article/2024/03/30/sur-planete-la-tragedie-du-heysel-et-le-fleau-du-hooliganisme-disse-ques-en-six-episodes_6225136_3246.html (luettu 1.7.2025)

The Irish Independent (huhtikuu 2025). *Forty years on from Heysel: The lessons football still needs to learn*. <https://www.independent.co.uk/sport/football/heysel-disaster-40-years-liverpool-juventus-b2559364.html> (luettu 1.7.2025)

Yle (2020). *Pelottava ketjureaktio johti jalkapallon suurtragediaan – paikalla ollut Juventus-fani Valerio kertoo, miten Heyselin onnettomuus muutti kaiken*. <https://yle.fi/a/3-11366846> (luettu 1.7.2025)

Huliganismi EM-kisoissa Ranskassa 2016

AP News (kesäkuu 2016). *Soccer hooliganism still a threat heading into Euro 2016*. <https://apnews.com/soccer-hooliganism-still-a-threat-heading-into-euro-2016-b2962521f69441e98d9d0f28c498eec7> (luettu 1.7.2025)

CBS News (kesäkuu 2016). *Russia hit with “suspended” disqualification at Euro 2016*. <https://www.cbsnews.com/news/russia-suspended-disqualification-european-championship-euro-2016-hooligans/> (luettu 1.7.2025)

New Yorker (14.6.2016). *On Brexit, the 2016 Euro Championship, and Trump*. <https://www.newyorker.com/culture/cultural-comment/on-brexit-the-2016-euro-championship-and-trump> (luettu 27.6.2025)

Reuters (12.6.2016). *Euro 2016 violence spreads to second French city*. <https://www.reuters.com/article/sports/euro-2016-violence-spreads-to-second-french-city-idUSKCN0YY08T/> (luettu 2.7.2025)

The Guardian (12.6.2016). *England and Russia could be thrown out of Euro 2016 if there is more violence*. <https://www.theguardian.com/football/2016/jun/12/uefa-open-disciplinary-proceedings-russia-england-marseille-euro-2016> (luettu 28.6.2025)

The Guardian (12.6.2016). *Russian hooligans were savage and organised...* <https://www.theguardian.com/football/2016/jun/12/russian-hooligans-savage-organised-england-fans-marseille-euro-2016> (luettu 1.7.2025)

TIME (13.6.2016). *France Pushes for Euro 2016 Alcohol Ban in Wake of Fan Violence*. <https://time.com/4365769/france-euro-2016-alcohol-ban/> (luettu 2.7.2025)

Yle (12.6.2016). *“Kauhistunut Uefa varoittaa: Huliganismi voi johtaa maa-joukkueen diskaamiseen*”). <https://yle.fi/a/3-8951671> (luettu 1.7.2025)

Yle (17.6.2016). *Nyt jyrähti Putin: “Kuinka 100 venäläistä voi hakata 1000 englantilaista?”* <https://yle.fi/a/3-8966753> (luettu 1.7.2025)

Huliganismi MM-kisoissa Venäjällä 2018

ESPN (kesäkuu 2018). *Inside Russia’s new-school hooligan culture*. https://www.espn.com/espn/feature/story/_/id/23659183/world-cup-2018-russia-new-school-hooligan-culture (luettu 1.7.2025)

Helsingin Sanomat (21.7.2018). *Venäjän näyteikkuna sulkeutuu*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005764687.html> (luettu 1.7.2025)

Helsingin Sanomat (22.12.2016). *Korruption ryvettämä MM-stadion piinaa Pietaria*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005006817.html> (luettu 1.7.2025)

MTV Uutiset (2018). *Huligaanit, terrorismi ja heinasirkat – kisojen suurimmat uhat*. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/huligaanit-terrorismi-ja-heinasirkat-tassa-ovat-venajan-mm-kisojen-isoimmat-uhat/6946272> (luettu 1.7.2025)

Parliament UK (7.1.2018). *UK fans’ safety at 2018 World Cup remains a concern*. <https://committees.parliament.uk/work/2842/the-foreign-and-commonwealth-offices-preparations-for-the-world-cup-inquiry/news/103398/uk-fans-safety-at-2018-world-cup-remains-a-concern/> (luettu 1.7.2025)

The Guardian (16.2.2017). *Russian hooligans warn England fans of ‘festival of violence’...* <https://www.theguardian.com/football/2017/feb/16/england-fans-2018-world-cup-russia-hooligans> (luettu 1.7.2025)

The Guardian (24.4.2018). *The rise of Russia’s neoNazi football hooligans*. <https://www.theguardian.com/news/2018/apr/24/russia-neo-nazi-football-hooligans-world-cup> (luettu 1.7.2025)

The Independent (13.6.2018). *More than 1200 British football hooligans banned from traveling to Russia*. <https://www.independent.co.uk/sport/football/world-cup/world-cup-2018-british-football-hooligans-ban-russia-home-office-a8396826.html> (luettu 1.7.2025)

The Week (kesäkuu 2018). *Russian hooligans ‘guarantee’ violence at 2018 World Cup*. <https://theweek.com/2018-world-cup/81652/russian-hooligans-guarantee-violence-at-2018-world-cup> (luettu 1.7.2025)

Uusi Suomi (10.7.2018). *MM-kisat Venäjällä – saisiko sanoa mitään positiivista?* <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/mm-kisat-venajalla-saisiko-sanoa-mitaan-positiivista/25201c47-e04a-3bf1-aa06-5d011587d489> (luettu 1.7.2025)

Liite I:

Tiivis kuvaus artikkelissa lähteenä käytettyjen verkossa olevien uutisten ja lehtiartikkeleiden sisällöstä

Heyselin stadionin tragedia 1985

AP News (huhtikuu 2025)

Kattava katsaus 40 vuoden takaiseen tragediaan, jossa 39 ihmistä kuoli ja yli 600 loukkaantui ennen Liverpoolin ja Juventuksen välistä Euroopan cupin finaalia. Artikkelissa käsitellään tapahtumien kulkua, poliisin epäonnistumista sekä uhrien omaisten kokemuksia. Mukana on myös viranomaisten ja entisten pelaajien muisteluja.

AS (29.5.2025)

Käsittelee tragediaa Espanjan näkökulmasta korostaen median roolia tapahtuman levittämisessä. Artikkelit tuo esiin, kuinka väkivalta tallentui miljoonien katsojien silmien eteen televisiossa. Mukana haastatteluja ja arkistokuvia.

The Anfield Wrap (28.5.2015)

Silminnäkijän kertomus Liverpool-fanin näkökulmasta. Kuvataan, kuinka fanit yrittivät paeta sortuvaa muuria ja kuinka italialaisia faneja ahdistettiin. Artikkelit sisältää yksityiskohtaisia kuvauksia ihmismassojen liikkeistä ja viranomaisten passiivisuudesta.

The Brussels Times (29.5.2025)

Belgialainen näkökulma tragediaan 40 vuotta myöhemmin. Artikkelissa kuvataan stadionin teknisiä puutteita, poliisin epäonnistumista ja Belgian viranomaisten reaktiota. Mukana myös katsaus muistotilaisuuteen Brysselissä.

Euronews (2015)

Analysoi, miten tragedia oli ”odottamassa tapahtumistaan”. Kuvataan varoitusmerkkejä, joita ei otettu vakavasti: ylikapasiteetti, erottelun puute fanien välillä ja heikko valvonta. Artikkelit sisältää arkkitehtonisia yksityiskohtia stadionista.

The Guardian (27.5.2015)

Henkilökohtainen kertomus kertoo, kuinka ruumiit pinoutuivat toistensa päälle kaaoksen keskellä. Silminnäkijä kuvaa poliisin hidasta

reagointia ja katsojien epätoivoista yritystä auttaa loukkaantuneita.

The Guardian (30.5.1985)

Ajankohtainen analyysi tapahtumista vain päiviä tragedian jälkeen. Tarkastelee fanien käytöstä ja viranomaisten laiminlyöntejä. Nostaa esiin seikkoja, jotka viittasivat tragedian ennalta-arvattavuuteen.

Le Monde (30.3.2024)

Ranskalaisartikkeli analysoi Heyselin tapahtumia osana eurooppalaisen jalkapallon huliganismin historiaa. Artikkelissa korostetaan kulttuurista kontekstia ja viitataan muihin samankaltaisiin tapauksiin Euroopassa.

The Irish Independent (huhtikuu 2025)

Pohditaan, miksi samankaltaisia ongelmia esiintyy edelleen 40 vuotta tragedian jälkeen. Artikkelit nostaa esiin nykyisiä turvallisuusongelmia ja pelkoja väkivallan paluusta isoissa otteluissa.

Yle (2020)

Juventus-fani kertoo muiston muurin sortumisesta ja pakokauhun hetkistä. Kuvataan henkilökohtainen kokemus paineesta, kaaoksesta ja läheltä piti -tilanteista stadionin sisällä.

Huliganismi EM-kisoissa Ranskassa 2016

AP News (kesäkuu 2016)

Artikkeli varoittaa huliganismin riskistä turnauksen alla ja kuvaa poliisin ennakkojärjestelyitä. Nostaa esiin historialliset ongelmat erityisesti Englannin fanien kanssa sekä ennakkotiedustelun roolin turvallisuudessa.

CBS News (kesäkuu 2016)

Raportti Venäjän maajoukkueen saamista ehdollisesta rangaistuksesta väkivaltaisuuksien vuoksi. Artikkelissa käsitellään UEFA:n päätöksen taustoja ja mukana on kuvia tapahtumista Marseille'n kaduilla.

New Yorker (14.6.2016)

Pohdiskeleva artikkeli, joka kontekstualisoi huliganismin poliittisesti levottomaan aikaan: Brexit-äänestys ja populismin nousu. Euro 2016 nähdään heijastuksena laajemmasta yhteiskunnallisesta epävarmuudesta.

Reuters (kesäkuu 2016)

Valokuvakooste Marseille'n väkivaltaisista yhteenotoista Englannin ja Venäjän fanien välillä. Näyttää suoraan väkivallan eskaloitumisen, poliisin puuttumisen ja vammojen laajuuden.

The Guardian (12.6.2016)

UEFA:n virallinen uhkaus maiden sulkemisesta perustuu vakaviin välikohtauksiin stadionin ulkopuolella. Artikkelin korostaa viranomaisten koventunutta linjaa.

The Guardian (12.6.2016)

Toinen artikkeli kuvaa venäläisten huligaanien toimintaa: hyvä fyysinen kunto, taktinen eteneminen ja tietoinen välttäminen valvonnasta. Kuvataan, miten hyökkäykset olivat ennalta suunniteltuja.

TIME (13.6.2016)

Kuvaa, miten fanien väkivaltaisuuDET pakottavat viranomaiset harkitsemaan alkoholikieltoa. Liittää väkivaltaisuuDEN saatavuuteen ja yleiseen järjestyksenvalvontaan.

Yle (12.6.2016)

Kertoo UEFA:n virallisesta varoituksesta ja tuo esiin Suomen yleisöille kansainvälistä keskustelua turvallisuudesta suurturnauksissa.

Yle (17.6.2016)

Referoi Vladimir Putinin kommenttia, joka kyseenalaistaa tilastot venäläisten fanien väkivaltaisuuksista. Sisältää sitaattina hänen ironisen hämmästyksensä.

Huliganismi MM-kisoissa Venäjällä 2018

ESPN (kesäkuu 2018)

Syväluotaava raportti kuvaa, kuinka venäläiset huligaanit harjoittelevat taistelulajeja, organisoituvat salaisissa kanavissa ja suhtautuvat faniväkivaltaan ideologisesti. Artikkelissa mukana nimettömiä haastatteluja ja valokuvia.

Helsingin Sanomat (21.7.2018)

Analyysi turnauksen päättymisen jälkeen. Artikkelin pohtii, kuinka Venäjä onnistui kontrolloimaan tilannetta niin, että näkyvä väkivalta jäi vähäiseksi. Viittaa taustalla toimineisiin turvallisuusmekanismeihin.

Helsingin Sanomat (22.12.2016)

Kuvaa Pietarin stadionin rakennusprosessin ongelmia: korruptio, rakennustyöntekijöiden hyväksikäyttö ja viivästykset. Artikkelin liittyy laajempaan MM-kisojen valmistelun kritiikkiin.

MTV Uutiset (2018)

Listaa kisojen suurimmat uhat: huligaanit, terrorismi, sääolosuhteet. Artikkelin kokoaa yhteen viranomaisten toimenpiteet uhkien hallitsemiseksi.

Parliament UK (7.1.2018)

Virallinen parlamenttiraportti analysoi brittifanien riskejä Venäjällä. Sisältää tietoa viranomaisyhteistyöstä, riskialueista ja turvallisuusohjeista.

The Guardian (16.2.2017)

Venäläishuligaanit antavat suoria varoituksia brittifaneille, joita kutsutaan "festival of violence" -tyylisiksi uhkauksiksi. Artikkelin viittaa videomateriaaliin ja nettipropagandaan.

The Guardian (24.4.2018)

Paljastaa, miten neonatsiryhmät toimivat osana venäläisiä jalkapallohuligaaniryhmiä. Sisältää valokuvia ja raportteja äärioikeistolaisista symboleista katsomoissa ja marsseilla.

The Independent (13.6.2018)

Poliisi on estänyt 1200 brittihuligaanin matkustamisen Venäjälle. Artikkelissa käsitellään, miten brittivilanomaiset pyrkivät ehkäisemään väkivaltaisuuksia ennalta.

The Week (kesäkuu 2018)

Artikkeli siteeraa venäläisiä huligaaneja, jotka sanovat väkivallan olevan taattua. Viitataan EM 2016 -kokemuksiin ja suunnitelmalliseen valmiuteen käyttää väkivaltaa.

Uusi Suomi (10.7.2018)

Kolumnisti kysyy, miksi kisojen järjestelyjen onnistumisesta ei voida puhua ilman epäilyksiä. Kirjoitus viittaa yleiseen varauksellisuuden suhteessa kisaisäntämaahan.

1. Heyselin stadionin tragedia, Belgia 1985

Heyselin stadionilla Brysselissä 29.5.1985 tapahtunut katastrofi on yksi jalkapallohistorian traagisimmista tapauksista. Tapahtumat saivat alkunsa ennen Euroopan Cupin finaalia Liverpoolin ja Juventuksen välillä, kun Liverpoolin kannattajat tunkeutuivat italialaisten fanien sektorille. Tämä johti paniikkiin, jota pahensivat stadionin infrastruktuurin pettäminen ja viranomaistoiminnan puutteet. Seurauksena 39 ihmistä menehtyi ja yli 600 loukkaantui (The Guardian, 27.5.2015; AP News, 2025).

Tapaus johti englantilaisseurojen pitkäaikaisiin kilpailukieltoihin UEFA:n alaisissa turnauksissa, mikä aiheutti taloudellisia tappioita sekä urheilullisia että kaupallisia vaikutuksia. Samalla se nosti esiin stadionien turvallisuusstandardien vakavat puutteet, joita käsiteltiin myös kansainvälisessä mediassa (The Brussels Times, 29.5.2025; AS, 29.5.2025). Uutisaineistossa painottuvat viranomaisten epäonnistumiset, tragedian poliittinen jälkipyykki sekä pysyvät vaikutukset eurooppalaiseen stadionkulttuuriin (Le Monde, 30.3.2024; The Independent, 2025).

2. Huliganismi UEFA:n EM-kisoissa, Ranska 2016

UEFA:n EM-kisat Ranskassa 2016 nostivat esiin jalkapallohuliganismin uuden nousun Euroopassa. Marseille'ssa erityisesti venäläisten ja englantilaisten kannattajien välillä syntyi väkivaltaisia yhteenottoja, joita media kuvasi sotilaallisesti organisoiduiksi ja nationalistisesti motivoituiksi (The Guardian, 12.6.2016; TIME, 2016). Poliisi joutui toistuvasti käyttämään kyynelkaasua ja vesitykkeitä mellakoiden hillitsemiseksi (Reuters, 2016).

Turvallisuushat nostivat esiin myös kisaisännän logistisia ja taloudellisia paineita: jalkapallokaupungeissa harkittiin alkoholikieltoa (TIME, 13.6.2016), ja UEFA uhkasi jopa poistaa joukkueita turnauksesta (CBS News, 2016; The Guardian, 12.6.2016). Lehdissä esitettiin näkemyksiä, joiden mukaan huliganismi oli osin valtiollisesti hyväksyttyä tai sietoa nauttivaa toimintaa – erityisesti Venäjän kohdalla (The Independent, 2016). Useat analyysit liittivät väkivaltaisen ilmiön myös euroskeptisen populismin nousuun Euroopassa (New Yorker, 14.6.2016).

3. Huliganismi ja kontrolli MM-kisoissa, Venäjä 2018

Vuoden 2018 jalkapallon MM-kilpailut Venäjällä järjestettiin poikkeuksellisessa turvallisuusilmapiirissä. Kansainvälinen media varoitti ennen kisoja uusnatsitaustaisista huligaaniryhmistä ja heidän avoimista uhkauksistaan, jotka sisälsivät väitteitä ”taatusta väkivallasta” (The Guardian, 16.2.2017; The Independent, 13.6.2018). Turnauksen aikana väkivaltaa esiintyi kuitenkin vähän, mikä selittyi Venäjän viranomaisten tiukalla ennaltaehkäisevällä valvonnalla. Tuhansia henkilöitä pidätettiin tai asetettiin matkustuskieltoon (ESPN, 2018; Parliament UK, 2018).

Kisojen onnistunut turvallisuustoteutus oli osa valtion pyrkimystä esittää itsensä järjestäytyneenä ja hallittuna globaalina toimijana. Samalla tapahtumia käytettiin propagandistisesti imagohallintaan (The Week, 2018; Helsingin Sanomat, 21.7.2018). Huliganismin uhkaa hallittiin poikkeuksellisilla resursseilla, mutta samalla estettiin poliittinen vastarinta ja kansalaisaktivismi: esimerkkinä Pussy Riotin protesti loppuottelussa (Pitchfork, 15.7.2018). Turvallisuuden säilyttäminen nähtiin sisäisen kontrollin välineenä ja taloudellisenä sijoituksena valtiolliseen imagoon.

Viitteet

- 1 Lehtonen, M. (1998), Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Vastapaino: Tampere. Sivu 204; Heinonen, H. & Godenhjelm, P. (2001), Hakkapeliitat Anfieldillä. Tapaustutkimus suomalaisista jalkapallofaneista MM-karsintaottelussa Englanti-Suomi Anfieldillä Liverpoolissa 24.3.2001. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Sivu 17; Dunning, E. (1999), Sport matters. Sociological Studies of Sport, Violence and Civilization. London: Routledge. Sivu 6.
- 2 Giulianotti 2002; Spaaij 2006.
- 3 Dunning, E. & Murphy, P. & Williams, J. (1988), The Roots of Football Hooliganism. An Historical and Sociological Study, London & New York: Routledge & Kegan Paul. Passim.
- 4 <https://www.european-football-statistics.co.uk/attn/nav/attnengleague.htm>
- 5 Simmons, R. (2006), The Demand for Spectator Sports. Sivut 77–89; Szymanski, S. (2006), Football in England. Teoksessa Andreff, W. & Szymanski, S. & Elgar, E. (toim.), Handbook on the Economics of Sport. Cheltenham, UK. Sivut 459–462.
- 6 Ramón Spaaij 2008.
- 7 Wakefield & Wann, 2006.
- 8 Pearson ja Stott 2016.
- 9 <https://www.european-football-statistics.co.uk/attn/nav/attnengleague.htm>
- 10 Dunning et al. 1988. Katso myös Taylor, I. (1971), Football Mad: A Speculative Sociology of Football Hooliganism.
- 11 Giulianotti 2002; Armstrong & Hobbs 1994.
- 12 Jewell, R.T. & Simmons, R. & Szymanski, S. (2014), Bad for Business? The Effects of Hooliganism on English Professional Football Clubs. Journal of Sports Economics 2014, Vol. 15(5). Sivu 432.
- 13 Spaaij 2006.
- 14 Alasuutari 1999.
- 15 Connell 1995.
- 16 Lefebvre 1991.
- 17 Connell 1995; Lefebvre 1991.
- 18 Alasuutari 2017, 55–56.
- 19 Katso liitteestä I kuvaus ja analyysia käytetyistä uutis- ja sanomalehtikirjoituksista.
- 20 Dunning et al. 1988.
- 21 Taylor 1986.
- 22 Connellin 1995.
- 23 Taylor 1990; Giuliantto 2002.
- 24 Lefebvre 1991.
- 25 Katso liitteestä I kuvaus ja analyysia käytetyistä uutis- ja sanomalehtikirjoituksista.
- 26 Spaaij 2013.
- 27 Tsoukala 2009.
- 28 Lefebvren 1991.
- 29 Tausta-aineistona johdannossa kerrottu tutkimuskirjallisuus ja liitteestä I kuvaus ja analyysia käytetyistä uutis- ja sanomalehtikirjoituksista.
- 30 Tsoukala 2009.
- 31 Boyle & Haynes, 2009.
- 32 Lefebvren 1991.
- 33 RAND 2018; Stott 2016; Hobbs & Lister 2015.
- 34 UEFA 2021.
- 35 Rookwood & Pearson 2010.
- 36 Tausta-aineistona johdannossa kerrottu tutkimuskirjallisuus ja liitteestä I kuvaus ja analyysia käytetyistä uutis- ja sanomalehtikirjoituksista.
- 37 Steen 2016, 257
- 38 Szymanski 1999; Taylor 1990.
- 39 Giulianotti, 2002
- 40 Gouguet & Barget 2000.
- 41 Tausta-aineistona johdannossa kerrottu tutkimuskirjallisuus ja liitteestä I kuvaus ja analyysia käytetyistä uutis- ja sanomalehtikirjoituksista.
- 42 Cleland et al., 2018.